

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

**LIETUVOS
AUKŠČIAUSIOJO TEISMO**

PRAKTIKOS APŽVALGA

2024 m. kovas

PARENGTA

**LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO
TEISĖS TYRIMŲ GRUPĖS**

Pastaba. Šioje apžvalgoje pateikiamos neoficialios Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – ir LAT) procesinių sprendimų santraukos, parengtos informavimo tikslu. Oficialius sprendimų tekstus galite rasti [Teisės aktų registre](#) arba [Lietuvos teismų informacinės sistemos LITEKO viešoje sprendimų paieškoje](#).

TURINYS

I. ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ BYLOS	4
ANK 2 straipsnio 5 dalies taikymas	4
<i>Dėl non bis in idem principo taikymo</i>	4
<i>Dėl non bis in idem principo pažeidimo, baudžiant asmenį už neteisėtos reklamos skleidimą</i>	4
ANK 12 straipsnio, 247 straipsnio 32 dalies taikymas	5
<i>Dėl administracinio nusižengimo pripažinimo mažai pavojingu</i>	5
ANK 303 straipsnio 2 dalies taikymas	6
<i>Dėl subjekto ir juridinio asmens įtraukimo į administracinio nusižengimo teiseną</i>	6
ANK 424 straipsnio 5 dalies taikymas	7
<i>Dėl pakartotinumų požymio</i>	7
ANK 555 straipsnio taikymas	8
<i>Dėl įslaptintos informacijos apsaugą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimų pažeidimo</i>	8
II. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS	8
1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas	8
BK 130 straipsnio taikymas	8
<i>Dėl nužudymo, kai nustatytas ne kaltininko fiziologinis afektas, o didelio susijaudinimo būseną</i>	8
BK 170 straipsnio 3 dalies taikymas	9
<i>Dėl neapykantos kalbos kaip kurstymo fiziškai susidoroti su žmonių grupe dėl jų seksualinės orientacijos</i>	9
BK 176 straipsnio 1 dalies, 132 straipsnio 3 dalies taikymas	10
<i>Dėl subjekto ir pavojingos veikos</i>	10
BK 281 straipsnio 5 dalies taikymas	11
<i>Dėl priešastinio ryšio, kai Kelių eismo taisyklės pažeidė keli eismo dalyviai</i>	11
BK 302 straipsnio 1 dalies taikymas	13
<i>Dėl dalyko</i>	13
2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo laikymasis	13
BPK 20 straipsnio ir Lietuvos Respublikos žvalgybos įstatymo nuostatų laikymasis	13
<i>Dėl žvalgybos ir kriminalinės žvalgybos skirtumo ir veiksmų atlikimo teisėtumo vertinimo</i>	13
BPK 106 straipsnio 3 dalies nuostatų laikymasis	15
<i>Dėl teismo pareigos išspręsti neaiškumus, kurie kyla apskaičiuojant atstovavimo išlaidas</i>	15
BPK 256 straipsnio 2 dalies nuostatų laikymasis	16
<i>Dėl kaltinimo keitimo teismo iniciatyva</i>	16
III. CIVILINĖS BYLOS	17
Darbo teisė	17
<i>Dėl neteisėtai iš darbo atleistam darbuotojui mokėtinų išmokų įskaitymo</i>	17
<i>Dėl kolektyvinės sutarties sąlygų aiškinimo</i>	17
<i>Dėl ilgalaikio darbo išmokos permokos grąžinimo</i>	18
Prievolių teisė	19
<i>Dėl kompensuojamųjų ikiteisminių palūkanų</i>	19
<i>Dėl procesinių palūkanų dydžio</i>	19
Sutarčių teisė	20
<i>Dėl įpareigojimo perduoti savivaldybei inžinerinius vandentiekio ir nuotekų tinklus</i>	20
Statybų teisė	21
<i>Dėl statybos leidimo panaikinimo ir statybos padarinių pašalinimo</i>	21
Civilinio proceso teisė	22
<i>Dėl pareiškimo dėl darbo ginčų komisijos paskirtos baudos už sprendimo nevykdymą teismingumo</i>	22
Viešieji pirkimai	22
<i>Dėl ginčų, kylančių iš viešųjų pirkimų pagrindu sudarytų sutarčių, arbitruotinumų</i>	22

I. ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ BYLOS

ANK 2 straipsnio 5 dalies taikymas

Dėl non bis in idem principo taikymo

Aptariamoje byloje vairuotoja buvo nubausta pagal ANK 417 straipsnio 7 dalį, 420 straipsnio 1 dalį ir 426 straipsnio 2 dalį už padarytą eismo įvykį ir pasitraukimą iš eismo įvykio vietos. Institucija prašė panaikinti jos nutarimą ir administracinio nusižengimo teiseną nutraukti, nes dėl alkoholio vartojimo po eismo įvykio vairuotojai buvo pradėtas ikiteisminis tyrimas, todėl, nepanaikinus institucijos nutarimo administracinio nusižengimo byloje, bus pažeistas *non bis in idem* (dvigubo nubaudimo draudimo) principas.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pažymėjo, kad sprendimas, ar konkrečiu atveju dėl su tuo pačiu eismo įvykiu susijusių teisės pažeidimų nagrinėjimo dviejuose procesuose ištis buvo pažeistas *non bis in idem* principas (dviejų procesų vykdymas dažnai sukuria prielaidas tokiam pažeidimui atsirasti), priklauso nuo visų šiame kontekste reikšmingų bylos aplinkybių įvertinimo ikiteisminio tyrimo metu. Aptariamoms bylos kontekste išplėstinė septynių teisėjų kolegija nustatė, kad pirmame tarnybiniame pranešime dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo vairuotojos neblaivumas vairuojant nebuvo nurodytas ir įtarimas jai buvo pareikštas dėl to, kad ji vartojo alkoholį po eismo įvykio iki jo aplinkybių nustatymo ir jai buvo nustatytas daugiau nei 1,51 promilės neblaivumas (BK 281¹ straipsnio 1 dalis). Tuo tarpu vėlesniame pranešime apie įtarimą nurodyta, kad moteris vairavo būdama neblaivi, sukėlė eismo įvykį ir iš šio eismo įvykio pasišalino, taip pat vartojo alkoholį po šio įvykio iki jo aplinkybių nustatymo ir jai buvo nustatytas daugiau nei 1,51 promilės neblaivumas. Atsižvelgdama į tai, kad pagal paskutinį pareikštą įtarimą tiriamas ir įtariamasis vairavimas apsvaigus, išplėstinė septynių teisėjų kolegija pažymėjo, kad šiuo aspektu gali kilti abejonių dėl principo *non bis in idem* pažeidimo baudžiamajame procese, kiek jis galimai vyksta ir dėl vairavimo apsvaigus, kai už to paties vairavimo metu padarytus kitus Kelių eismo taisyklių (toliau – ir KET) pažeidimus vairuotoja jau nubausta administracine tvarka. Tačiau kartu Lietuvos Aukščiausiasis Teismas atkreipė dėmesį į tai, kad: galutinis procesinis sprendimas baudžiamajoje byloje dėl BK 281¹ straipsnio 1 dalies nėra priimtas; išvengiant abejonių dėl principo *non bis in idem* pažeidimo, baudžiamajoje byloje aprašant nusikalstamos veikos, nustatytos BK 281¹ straipsnio 1 dalyje, padarymo aplinkybes vertintina, ar už analogiškus veiksmus vairuotoja nebuvo nubausta ANK nustatyta tvarka (ANK 417 straipsnio 7 dalis, 420 straipsnio 1 dalis, 426 straipsnio 2 dalis); jei ikiteisminio tyrimo metu būtų nustatytos tik alkoholio vartojimo po eismo įvykio aplinkybės, pagal Europos Žmogaus Teisių Teismo praktiką, eismo įvykio kaltininko faktinės veikos, savo pobūdžio ir laiko aspektais pakankamai atskirtos viena nuo kitos, paprastai neturėtų būti traktuojamos kaip tapачios *idem* kriterijaus prasme, nors ir yra susijusios su tuo pačiu eismo įvykiu.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, išplėstinė septynių teisėjų kolegija institucijos prašymą atmetė ir institucijos nutarimą paliko galioti be pakeitimų. Kartu šioje byloje buvo pareikšta išplėstinės septynių teisėjų kolegijos teisėjo atskirosi nuomonė, kad šiuo atveju Lietuvos Aukščiausiasis Teismas neturėjo pateikti savo vertinimą, kaip ateityje galėtų būti traktuojamos vienokios ar kitokios pranešimuose apie įtarimą nurodytos aplinkybės. Tokie vertinimai gali sukelti nepagrįstų abejonių ikiteisminio tyrimo institucijoms dėl galimo veiksmų kvalifikavimo, sudaryti sąlygas ateityje priimti neteisėtus ir nepagrįstus sprendimus, kaltiems asmenims išvengti baudžiamosios atsakomybės už atskiras ar visas veikas arba teisingos baudmės.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. kovo 14 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-7-12-628/2024

Dėl non bis in idem principo pažeidimo, baudžiant asmenį už neteisėtos reklamos skleidimą

Administracinėn atsakomybėn patraukto asmens atstovas prašė panaikinti institucijos 2022 m. gruodžio 28 d. nutarimą, kuriuo jo atstovaujamas, kaip bendrovės vadovas, buvo nubaustas pagal ANK 505 straipsnio 1 dalį 1170 Eur bauda.

Šioje atnaujintoje administracinio nusižengimo byloje buvo nustatyta, kad institucija asmeniui administracinę atsakomybę už to paties reklaminio įrenginio naudojimą iš esmės taikė tris kartus: 1) institucija 2022 m. spalio 27 d. nutarimu asmenį nubaudė pagal ANK 144 straipsnio 1 dalį už tai, kad jo bendrovė 2022 m. rugsėjo 3 d. skleidė išorinę reklamą neturėdama galiojančio leidimo. Šioje administracinio nusižengimo byloje buvo surašytas protokolas, už kuriame įrašyto nurodymo nevykdymą asmuo nubaustas šioje byloje ginčijamu 2022 m. gruodžio 28 d. nutarimu; 2) institucija 2022 m. gruodžio 15 d. nutarimu asmenį nubaudė pagal ANK 144 straipsnio 1 dalį už tai, kad bendrovė 2022 m. spalio 14 d. per dešimt darbo dienų nuo leidimo galiojimo pabaigos neišardė reklaminio įrenginio ir nesutvarkė teritorijos, kurioje buvo įrengtas reklaminis įrenginys; 3) institucija 2022 m. gruodžio 28 d. nutarimu asmenį nubaudė pagal ANK 505 straipsnio 1 dalį už tai, kad bendrovė 2022 m. spalio 14 d. nebuvo įvykdžiusi protokole nurodyto reikalavimo per dešimt darbo dienų išardyti reklaminį įrenginį ir sutvarkyti teritoriją, kurioje buvo įrengtas reklaminis įrenginys.

Atsižvelgdama į skundžiamame 2022 m. gruodžio 28 d. nutarime ir 2022 m. gruodžio 15 d. nutarime išdėstytų administracinių nusižengimų požymius, teisėjų kolegija konstatavo, kad asmuo pirmiau nurodytais nutarimais buvo nubaustas du kartus už tą pačią veiką ir esant toms pačioms faktinėms aplinkybėms, t. y. kad sankryžoje įrengtas bendrovės reklamos įrenginys 2022 m. spalio 14 d. nebuvo išardytas (pašalintas) ir nebuvo sutvarkyta vieta (teritorija). Faktinės aplinkybės (*idem factum*), kurios institucijos priimtais nutarimais buvo kvalifikuotos pagal skirtingas ANK normas, buvo identiškos. Nurodytuose nutarimuose Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nustatė padarytų pažeidimų, neteisėtų veikų tapatumą, t. y. ANK 2 straipsnio 5 dalyje įtvirtinto draudimo antrą kartą bausti už tą pačią veiką pažeidimą.

Taigi teisėjų kolegija skundžiamą institucijos nutarimą, apylinkės ir apygardos teismų nutartis, kuriomis šis nutarimas paliktas nepakeistas, panaikino ir administracinio nusižengimo teiseną nutraukė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. kovo 19 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-3-628/2024

ANK 12 straipsnio, 247 straipsnio 32 dalies taikymas

Dėl administracinio nusižengimo pripažinimo mažai pavojingu

Bendrovės direktorė ginčijo jos nubaudimą pagal ANK 247 straipsnio 32 dalį ir nurodė, kad bendrovė dėl Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymo pažeidimo nebuvo traukiama administracinė atsakomybė, nustačius veikos mažareikšmiškumą, todėl ji, kaip fizinis asmuo, taip pat neturi būti traukiama administracinė atsakomybė, konstatavus jos veikos mažareikšmiškumą, vadovaujantis Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo 38 straipsnio 1 dalimi.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nurodė, kad už Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatyme nustatytų atliekas naudojančių ar šalinančių įmonių prievolių įvykdymo užtikrinimo reikalavimų ar Lietuvos Respublikos aplinkos ministro nustatytos atliekas naudojančių ar šalinančių įmonių prievolių įvykdymo užtikrinimo tvarkos pažeidimus juridiniams asmenims atsakomybė yra įtvirtinta Aplinkos apsaugos įstatymo 85¹ straipsnyje, o fiziniams asmenims – ANK 247 straipsnio 32 dalyje. Taip pat skirtingi teisės aktai nustato sąlygas ir tvarką, kada pažeidimai laikomi mažareikšmiais. Kadangi byloje nebuvo ginčo dėl to, kad bendrovės direktorės veika atitinka ANK 247 straipsnio 32 dalį, todėl jai, kaip fiziniam asmeniui, taikytinos ne Viešojo administravimo įstatymo nuostatos (kurios taikomos ūkio subjektui, šiuo atveju bendrovei), o ANK, kuriame nustatytos tiek administracinių nuobaudų ir administracinio poveikio priemonių skyrimo taisyklės (ANK 32–41 straipsniai), tiek ir aplinkybės, kai asmuo netraukiamas administracinė atsakomybė arba atleidžiamas nuo administracinės atsakomybės (ANK 12–21¹ straipsniai).

Pagal ANK 12 straipsnio 1 dalį asmuo netraukiamas administracinė atsakomybė arba atleidžiamas nuo administracinės atsakomybės, jeigu padaryta mažai pavojinga administracinio nusižengimo požymių turinti veika ir administracinės nuobaudos paskirtį galima įgyvendinti netraukiant asmens administracinė atsakomybė. Teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad ANK 12 straipsnio 1 dalyje nustatytas baigtinis sąrašas veikų, kurių požymių turinčias veikas atlikęs

fizinis asmuo gali būti netraukiamas administracinėn atsakomybėn arba atleidžiamas nuo jos. Pareiškėjos padaryto administracinio nusižengimo (ANK 247 straipsnio 32 dalis) paminėtame sąraše nėra. Taigi Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nusprendė, kad nors bendrovė dėl analogiško Aplinkos apsaugos įstatymo pažeidimo nebuvo traukiama atsakomybėn, nustačius veikos mažareikšmiškumą, nei institucijai, nei apylinkės ar apygardos teismui svarstyti pareiškėjos atleidimo nuo administracinės atsakomybės klausimą dėl mažai pavojingos veikos padarymo, vadovaujantis poįstatyminiame akte nustatytais kriterijais, nebuvo teisinio pagrindo.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija pareiškėjos prašymą atmetė ir apylinkės bei apygardos teismų nutartis paliko galioti be pakeitimų.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. kovo 13 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-7-719/2024

ANK 303 straipsnio 2 dalies taikymas

Dėl subjekto ir juridinio asmens įtraukimo į administracinio nusižengimo teiseną

Administracinėn atsakomybėn patrauktos bendrovės direktorės atstovas nesutiko su savo atstovaujamosios nubaudimu pagal ANK 303 straipsnio 2 dalį bauda su administracinio poveikio priemone (laukinių gyvūnų konfiskavimu) už tai, kad nelaisvėje aptvaruose ji neteisėtai įgijo, t. y. išveisė, du kininių žieduotųjų papūgų (*Psittacula derbiana*) jauniklius, neturėdama tinkamų teisėtą įsigijimą patvirtinančių dokumentų ir leidimo laikyti nelaisvėje laukinius gyvūnus. Pareiškėjo teigimu, šioje byloje buvo konfiskuota ne pažeidėjo nuosavybė, be to, į administracinio nusižengimo teiseną nepagrįstai nebuvo įtraukta bendrovė.

Teisėjų kolegija nurodė, kad ANK 303 straipsnio 2 dalies sankcijoje įvardyti galimi šio pažeidimo subjektai yra fizinis asmuo, juridinio asmens vadovas ar kitas atsakingas asmuo. Šioje administracinio nusižengimo byloje buvo nustatyta, kad kininių žieduotųjų papūgų (*Psittacula derbiana*) jauniklius neteisėtai įgijo (išveisė) bendrovė, kuriai ir priklauso minėti laukiniai gyvūnai. ANK 2 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad pagal šį kodeksą atsako fizinis asmuo, jeigu jo padaryta veika, už kurią šiame kodekse yra nustatyta tam tikra sankcija, buvo uždrausta tos veikos padarymo metu galiojusiame teisės akte. Juridinio asmens atsakomybė už ANK nurodytus pažeidimus nėra nustatyta. Padarius ANK nurodytą įstatymų uždraustą veiką, būtent juridinio asmens vadovas, jei bendrovėje vidaus aktais nenustatyta kitaip, yra tas fizinis asmuo, kuris trauktinas administracinėn atsakomybėn. Šiuo atveju pareiškėjo atstovaujamoji administracinėn atsakomybėn buvo patraukta ne kaip fizinis asmuo, o kaip bendrovės direktorė, t. y. kaip specialusis subjektas – juridinio asmens vadovas. Dėl to Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pripažino nepagrįsta pareiškėjo išvadą, kad šioje byloje buvo konfiskuota ne pažeidėjo nuosavybė.

Dėl bendrovės neįtraukimo į administracinio nusižengimo teiseną teisėjų kolegija pažymėjo, kad teismų praktikoje administracinių nusižengimų bylose, kuriose taikomas turto konfiskavimas, asmenimis, kurių turtines teises ar teisėtus interesus apriboja įsisteisėję nutarimas ar nutartis, laikomi tokio turto savininkai. Tokiais atvejais, esant duomenų, patvirtinančių, kad konfiskuotino turto požymius atitinkantis turtas nuosavybės teise priklauso ne administracinėn atsakomybėn traukiamam, o kitam asmeniui, ir kai byla išnagrinėjama nepranešus šiam apie teismo posėdžio laiką ir vietą, konstatuojama, kad nebuvo užtikrintas teisingas teismo procesas bei efektyvi savininko teisių gynyba. Apžvelgiamoje byloje kininių žieduotųjų papūgų (*Psittacula derbiana*) jauniklius neteisėtai įgijo (išveisė) bendrovė, kuriai ir priklauso minėti laukiniai gyvūnai. Šiuo atveju administracinėn atsakomybėn pagal ANK 303 straipsnio 2 dalį kaip specialusis subjektas buvo patrauktas juridinio asmens vadovas – bendrovės direktorė, kuri pagal nustatytą teisinį reglamentavimą atsako už bendrovės veiklos organizavimą ir jos tikslų įgyvendinimą, atstovauja bei veikia bendrovės vardu. Taigi šioje administracinio nusižengimo byloje bendrovės interesams atstovavo jos direktorė, dėl to, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo vertinimu, nėra pagrindo daryti išvadą, kad byloje vykusio proceso metu nebuvo užtikrinta bendrovės, kaip konfiskuotino turto savininkės, teisių gynyba ar vyko neteisingas teismo procesas.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija pareiškėjo prašymą atmetė ir institucijos nutarimą, apylinkės bei apygardos teismų nutartis paliko galioti be pakeitimų.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. kovo 12 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-10-387/2024

ANK 424 straipsnio 5 dalies taikymas

Dėl pakartotinumų požymio

Aptariamoje byloje institucija ginčijo pažeidėjo veikos perkvalifikavimą iš ANK 424 straipsnio 5 dalies į 424 straipsnio 4 dalį, teigdama, kad jo padarytoje veikoje yra visi ANK 424 straipsnio 5 dalyje įtvirtinti administracinio nusižengimo sudėties požymiai.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nurodė, kad ANK 424 straipsnio 5 dalyje nustatyta kvalifikuota administracinio nusižengimo sudėtis, pagal kurią atsakomybę užtraukia šio straipsnio 3 ar 4 dalyje nurodyti veiksmai, padaryti pakartotinai. Papildomas, palyginti su pagrindinėmis administracinio nusižengimo sudėtimis, t. y. ANK 424 straipsnio 3 ir 4 dalimis, požymis, didinantis administracinio nusižengimo pavojingumą, dėl to įstatymo leidėjui nustatant griežtesnę administracinę nuobaudą (ANK 424 straipsnio 5 dalis), yra ANK 424 straipsnio 3 ir 4 dalyse draudžiamų veiksmų padarymo pakartotinumai. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad ANK 424 straipsnio 5 dalies dispozicija suformuluota kitaip nei kituose ANK specialiosios dalies straipsniuose, – joje nurodomas veiksmų, bet ne administracinio nusižengimo pakartotinumai, – tačiau toks šios normos dispozicijos suformulavimas nesudaro pagrindo vadovautis vien lingvistiniu įstatymo aiškinimo metodu. Esant ANK bendrojoje dalyje įtvirtintai administracinių nusižengimų pakartotinumų sampratai (ANK 40 straipsnis), būtinas ir sisteminis įstatymo aiškinimas. Šiame kontekste Lietuvos Aukščiausiasis Teismas išaiškino, kad bet kurioje ANK 424 straipsnio dalyje nustatyto administracinio nusižengimo padarymas antrą kartą (ar daugiau) ANK 40 straipsnyje nurodyto termino laikotarpiu laikytinas pakartotiniu, nepriklausomai nuo to, ar antrą kartą padarytas administracinis nusižengimas yra identiškas pirmajam. Įstatymų leidėjas, pakeisdamas ANK 424 straipsnį ir jį papildydamas 5 dalimi, turėjo tikslą nustatyti efektyvias ir atgrasančias poveikio priemones asmenims, kurie pakartotinai vairuoja transporto priemonę neturėdami teisės ją vairuoti, nepriklausomai nuo teisės vairuoti neturėjimo pagrindo (apskritai neįgijus teisės vairuoti, teisė vairuoti atimta ar sustabdyta ir pan.). Dėl to teisėjų kolegija padarė išvadą, kad atsakomybę pagal ANK 424 straipsnio 5 dalį kyla ne tik tuomet, kai padaromi vienas kito atžvilgiu tie patys (identiški) pakartotiniai nusižengimai, pavyzdžiui, nustatyti ANK 424 straipsnio 3 dalyje, bet ir tuomet, kai padaromi vienas kito atžvilgiu pakartotiniai nusižengimai, iš kurių vienas, pavyzdžiui, atitinka ANK 424 straipsnio 3 dalies sudėtį, o kitas – ANK 424 straipsnio 4 dalies sudėtį. Priešingas šios normos aiškinimas, t. y. toks, koks pateiktas ginčijamame apygardos teismo nutarime, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo vertinimu, neatitinka įstatymo leidėjo valios, atliktas be sisteminio šios normos ir su ja susijusių kitų ANK nuostatų aiškinimo.

Kartu teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad administracinio nusižengimo pakartotinis padarymas yra administracinę atsakomybę sunkinanti aplinkybė (ANK 36 straipsnio 1 dalies 12 punktas), kuri įvertinama skiriant administracinę nuobaudą (ANK 34 straipsnio 1 dalis). Tačiau skiriant administracinę nuobaudą neatsižvelgiama į tokią atsakomybę sunkinančią aplinkybę, kuri ANK specialiosios dalies straipsnyje nurodyta kaip administracinio nusižengimo požymis (ANK 36 straipsnio 2 dalis). Dėl to teisėjų kolegija nusprendė iš institucijos nutarimo ir apylinkės teismo nutarties pašalinti nustatytą pažeidėjo administracinę atsakomybę sunkinančią aplinkybę – administracinio nusižengimo pakartotinį padarymą.

Atsižvelgdamas į išdėstytus argumentus, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas apygardos teismo nutarimą panaikino ir institucijos nutarimą bei apylinkės teismo nutartį paliko galioti su atitinkamais pakeitimais.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. kovo 19 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-5-628/2024

ANK 555 straipsnio taikymas

Dėl įslaptintos informacijos apsaugą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimų pažeidimo

Lietuvos kriminalinės policijos biuro (toliau – LKPB) darbuotojas ginčijo nubaudimą pagal ANK 555 straipsnį už tai, kad jis organizavo ir vedė pokalbį tarnybinėje patalpoje, kuri nebuvo įvertinta dėl fizinės apsaugos reikalavimų atitikimo ir kuriai nebuvo išduotas pažymėjimas, patvirtinantis, kad saugumo zonai priskirta patalpa atitinka fizinės apsaugos reikalavimus ir joje galima dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija; prieš pokalbį neįsitikino, kad patalpa yra patikrinta dėl apsaugos nuo neteisėto informacijos fiksavimo ir perdavimo ir jai yra išduotas atitinkamas pažymėjimas; nesilaikė reikalavimo užtikrinti, kad į įslaptinto posėdžio ar pasitarimo vietą nebūtų įnešami jokie prietaisai, skirti informacijai įrašyti, ar prietaisai, galintys informaciją siųsti elektromagnetinėmis bangomis.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nurodė, kad atskleidžiant ANK 555 straipsnio dispozicijoje nurodytą nusižengimą turi būti sistemiškai atsižvelgta į ANK bendrosios dalies ir su įslaptintos informacijos apsauga susijusių kitų teisės aktų nuostatas. Įvertinusi apžvelgiamai bylai aktualų teisinį reguliavimą, teisėjų kolegija nusprendė, kad teismai neįvertino reikšmingų aplinkybių, susijusių su tuo, ar administracinėn atsakomybėn patrauktas LKPB darbuotojas yra tinkamas jam inkriminuotų įslaptintos informacijos apsaugą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimų pažeidimų subjektas. Kartu konstatuota, kad teismų išvados padarytos neatskleidus visų reikšmingų bylos duomenų ir neišsiaiškinus, ar patalpa, kurioje vyko pokalbis, apskritai neatitiko fizinės apsaugos reikalavimų, ar trūko tik tai patvirtinančių pažymėjimų, ar nusižengimo padarymo metu LKPB patalpose buvo kita, fizinės apsaugos reikalavimus atitinkanti ir atitinkamus pažymėjimus turinti, patalpa, kurioje galėjo vykti toks pokalbis. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pažymėjo, kad bylą nagrinėję teismai visiškai neįvertino, kad šiuo atveju į priežastinį ryšį įsiterpė kito LKPB pareigūno, kuris turėjo leidimą dirbti su įslaptinta informacija ir atitinkamai pareigą ją saugoti, veiksmai, ir dėl jų reikšmės priežastinio ryšio nustatymui nepasisakė.

Atsižvelgdama į padarytą esminį tiek ANK 555 straipsnio, tiek ANK proceso teisės normų pažeidimą, teisėjų kolegija apygardos teismo nutartį panaikino ir perdavė administracinio nusižengimo bylą nagrinėti apygardos teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. kovo 5 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-9-489/2024

II. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS

1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas

BK 130 straipsnio taikymas

Dėl nužudymo, kai nustatytas ne kaltininko fiziologinis afektas, o didelio susijaudinimo būseną

Šioje baudžiamojoje byloje buvo keliamas klausimas dėl tyčinio žmogaus gyvybės atėmimo (nužudymo) kvalifikavimo, kai nenustatytas kaltininko fiziologinis afektas, bet nustatyta kita nusikalstama veika padariusio asmens emocinė būseną, ribojanti asmens gebėjimą suvokti savo veiksmus ir juos valdyti, t. y. buvo sprendžiama, ar tokio kaltininko baudžiamajai atsakomybei įvertinti taikytinas BK 129 straipsnis ar 130 straipsnis.

Žemesnės instancijos teismai, nusprenddami, kad nuteistosios veiksmuose nėra BK 130 straipsnyje nurodytos nusikalstamos veikos sudėties, visų pirma vadovavosi teismo psichiatrinės, teismo psichologinės ekspertizės išvada, kad įvykio metu buvusi nuteistosios būseną neatitiko fiziologinio afekto kriterijų, tačiau ji buvo išreikšto emocinio susijaudinimo būsenos. Šiame kontekste išplėstinė septynių teisėjų kolegija pažymėjo, kad nors teismų praktikoje nurodoma, kad paprastai didelio kaltininko susijaudinimo būseną yra siejama su fiziologiniu afektu, tačiau to

nereikalauja BK 130 straipsnio sudėtis, tokio požymio – nusikaltimo padarymo fiziologinio afekto būsenos – šios nusikalstamos veikos sudėtyje nėra. Įstatymas reikalauja nustatyti staiga kilusį kaltininko didelį susijaudinimą, kuris sukeltų afektinę būseną, nulėmtą sveiko asmens sąmonės trumpalaikių pokyčių. Kasacinis teismas nurodė, kad moksliniame diskurse nėra vienareikšmio atsakymo dėl fiziologinio afekto įtakos asmens sąmonei, intelektiniams ir (ar) valiniams gebėjimams, dėl to kiekviena individuali situacija reikalauja *ad hoc* (konkrečiai situacijai) vertinimo; be to, sutrikimo pobūdis, mastas bei įtaka kaltinamojo veiksams turi būti kiekvienu atveju nustatomi atskirai būtent pasitelkiant specialias žinias ir vertintini individualiai visų bylos duomenų kontekste.

Aptariamu atveju išplėstinė septynių teisėjų kolegija konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismas nepagrindė, kodėl jis nuteistajai nustatytos išreikšto emocinio susijaudinimo būsenos, įvertinęs ir kitas byloje nustatytas aplinkybes, nelaiko staigiu dideliu susijaudinimu ir kodėl BK 130 straipsnyje įtvirtintos nusikalstamos veikos požymių buvimą sieja tik su fiziologinio afekto būseną. Kasacinis teismas nusprendė, kad teismai klaidingai interpretavo nukentėjusiojo neteisėtą smurtinį veiksma – vienkartinį sudavimą nuteistajai delnu – tik kaip įprastą ir negalėjusį sukelti smurtinių ir emocinių nuteistosios reakcijų. Išplėstinė septynių teisėjų kolegija pažymėjo, kad tai prieštarauja teismų praktikoje suformuluotam BK 130 straipsnio aiškinimui, jog neteisėtas ar itin įžeidžiantis poelgis gali būti ir paskutinis iš ankstesnių nevienkartinių panašaus pobūdžio nukentėjusiojo poelgių. Be to, siejant susijaudinimą tik su fiziologiniu afektu, sukeltu vienkartinio pobūdžio veiksmais, yra siaurinamai aiškinamas BK 130 straipsnio sudėties požymis, nes šio straipsnio formuluotė reikalauja staigaus didelio susijaudinimo, t. y. įtvirtina platesnį šio požymio turinį. Be to, teisiniu tokio veiksmo vertinimui yra svarbu ne tai, ar nuteistoji nuo pat bendravimo su nukentėjusiuoju pradžios toleravo tokį gyvenimo būdą, daug kartų net nepranešė policijai apie smurtą prieš ją, ji pati pripažino, kad atleisdavo nukentėjusiajam ir toliau taip gyveno kartu su juo, tačiau svarbu tai, ar toks veiksmas nustatytoje eilinio konflikto artimoje aplinkoje situacijoje galėjo būti tuo dirgikliu, kuris būtent galėjo sukelti didelio susijaudinimo būseną.

Šioje byloje kasacinis teismas nusprendė, kad įvykio metu nuteistoji buvo staiga labai susijaudinusi dėl neteisėto nukentėjusiojo prieš ją pavartoto smurto ir, atsakydama į dar vieną iš nuolatinių ankstesnių nukentėjusiojo neteisėtų smurtinių poelgių, tuoj pat po gauto smūgio ranka į veidą staiga sudavė jam vieną smūgį turimu rankoje peiliu į krūtinę ir taip jį nužudė. Išplėstinės septynių teisėjų kolegijos vertinimu, tokie bylos duomenys neabejotinai pagrindė nuteistosios veikos atitiktį visoms BK 130 straipsniui taikyti reikalingoms sąlygoms: tiek neteisėtų veiksma prieš nuteistąją buvimą, tiek jais sukulto staigaus didelio susijaudinimo būseną, dėl šios būsenos staiga kilusią afektinę tyčią, nulėmusią tolesnius nedelstinus nuteistosios veiksmus.

Atsižvelgdamas į išdėstytus argumentus, kasacinis teismas žemesnės instancijos teismų sprendimus pakeitė ir nuteistosios nusikalstamą veiką perkvalifikavo iš BK 129 straipsnio 2 dalies 3 punkto į BK 130 straipsnį.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. kovo 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-41-1073/2024

BK 170 straipsnio 3 dalies taikymas

Dėl neapykantos kalbos kaip kurstymo fiziškai susidoroti su žmonių grupe dėl jų seksualinės orientacijos

Apžvelgiama byla susijusi su vadinamosios neapykantos kalbos (angl. *hate speech*) vertinimu pagal baudžiamojo įstatymo normas. Prokuroras kasaciniu skundu nesutiko su asmens išteisinimu pagal BK 170 straipsnio 3 dalį teigdamas, kad jo veiksmuose buvo būtent šio nusikaltimo sudėtis, asmens veika buvo netinkamai kvalifikuota ne iš sutapties, o tik pagal BK 170 straipsnio 2 dalį, nes komentare nuteistasis pavartojo žodį „naikinti“, jį akcentavo keiksmažodžiais, o vien tai, prokuroro nuomone, parodė skatinimą smurtauti, daryti fizinį poveikį.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad, vertinant interneto portalo komentatorių pasisakymų, kuriais išreiškiama neapykantos kalba, atitiktį BK 170 straipsnio 3 dalies sudėčiai, nepakanka konstatuoti, jog tokie pasisakymai yra prieštaraujantys moralei ar vien tik neigiamo ar niekinamo

atspalvio žodžiai, tačiau svarbu nustatyti, ar tokie pareiškimai išties nulemti išankstinio kaltininko šališkumo, neapykantos nuostatų ir realiai sudaro prielaidas neapibrėžtam paskyros lankytojų ratui tiesiogiai palenkti interneto portalo skaitytojus smurtauti prieš konkrečią žmonių grupę. Teisėjų kolegija nurodė, kad BK 170 straipsnyje nustatyta ne viena nusikaltimo sudėtis su keliais kvalifikuojamaisiais požymiais, o daug nesunkaus, tačiau baudžiamo ir laisvės atėmimo bausme, nusikaltimo – kurstymo veikti prieš kitokią žmonių grupę – sudėčių. BK 170 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta baudžiamoji atsakomybė už nusikaltimą, pasireiškiantį pavojingiausiais kurstymo veikti prieš kitą asmenį veiksmais, t. y. už viešą kitų asmenų lenkimą (skatinimą) daryti kitus pavojingus su fiziniu smurtu susijusius veiksmus (smurtauti, fiziškai susidoroti su tam tikra žmonių grupe ar jai priklausančiu asmeniu). Kasacinio teismo vertinimu, nenustatę, kad žodžiu „naikinti“ ir kitais jį lydinčiais įžeidžiančiais neapykantos žodžiais, kitais byloje nustatytais kaltinamojo veiksmais, taip pat vertinant komentaro parašymo ir paskelbimo internete aplinkybes, socialinio tinklo puslapio skaitytojai aktyviai buvo skatinami, lenkiami atlikti tokius pavojingiausius veiksmus, teismai pagrįstai kaltinamąjį nuteisė pagal BK 170 straipsnio 2 dalį už tai, kad jis, paskelbdamas savo komentarą socialiniame tinkle „Facebook“, viešai niekino nukentėjusįjį dėl jo seksualinės orientacijos.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija prokuroro kasacinį skundą atmetė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. kovo 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-58-489/2024

BK 176 straipsnio 1 dalies, 132 straipsnio 3 dalies taikymas

Dėl subjekto ir pavojingos veikos

Apžvelgiamoje byloje individualios įmonės savininkė buvo nuteista pagal BK 176 straipsnio 1 dalį už tai, kad pažeidė Lietuvos Respublikos darbuotojų saugos ir sveikatos įstatyme ir kituose teisės aktuose nustatytus darbų saugos ir sveikatos apsaugos darbe reikalavimus, dėl to įvyko mirtinas nelaimingas atsitikimas darbe; o kitas asmuo nuteistas pagal BK 132 straipsnio 3 dalį už tai, kad, pažeisdamas specialias elgesio saugumo taisykles, dėl neatsargumo atėmė gyvybę kitam žmogui. Nuteistųjų gynėjai kasaciniuose skunduose kėlė klausimą, ar tinkamai kvalifikuotos abiejų nuteistųjų veikos pagal atitinkamus BK straipsnius. Gynėjai teigė, kad nuteistoji neatitiko specialaus BK 176 straipsnio 1 dalyje nustatyto nusikaltimo subjekto požymių – asmuo, kuris žuvo, nebuvo jos įmonės darbuotojas; teismai nepagrįstai nesvarstė nuteistojo veikos kvalifikavimo pagal BK 176 straipsnio 1 dalį, be to, nuteistasis neturėjo teisinės pareigos laikytis specialių taisyklių, susijusių su asmens, kuris žuvo, atliekamais darbais.

Kasacinis teismas nurodė, kad tokio pobūdžio bylose kaip ši atsakomybė dėl neatsargaus gyvybės atėmimo gali kilti keliems subjektams tiek pagal bendrąją (BK 132 straipsnio 3 dalis), tiek pagal tik darbdaviams ar jų įgaliotiems asmenims (specialiesiems subjektams) taikytiną normą (BK 176 straipsnis). Tokiu atveju kelių subjektų veikų neįjungia bendrininkavimas, nes bendrininkavimas neatsargia kaltės forma neįmanomas. Nustačius, kad padarinius, šiuo atveju – žmogaus mirtį, lėmė kelių asmenų veika nesilaikant specialių taisyklių, būtina kruopščiai išnagrinėti priežastinį ryšį tarp veikos ir padarinių. Šios bylos kontekste teisėjų kolegija konstatavo, kad tarp abiejų nuteistųjų veikų ir kilusių padarinių buvo teisiškai reikšmingas priežastinis ryšys, nes tai, kad nuteistoji nesilaikė reikalavimų, kuriuos turi realizuoti darbdavys arba darbdavio įgaliotasis atstovas darbuotojų saugos ir sveikatos srityje, ir tai, kad nuteistasis nesilaikė specialiųjų reikalavimų, skirtų saugiai darbo vietai statybvietėje įrengti, kartu sukėlė nukentėjusiojo mirtį.

Kasacinio teismo nuomone, nuteistoji buvo pagrįstai pripažinta specialiuoju nusikalstamos veikos, nurodytos BK 176 straipsnio 1 dalyje, subjektu ir jos veika buvo tinkamai kvalifikuota pagal šią normą. Nuteistoji buvo ne tik jos individualios įmonės savininkė, bet ir įgaliotas asmuo dėl darbuotojų saugos ir sveikatos. Nuteistoji pagal tvarką, nustatytą norminiuose aktuose, jokiam kitam asmeniui nepavedė įgyvendinti darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimų įmonėje. Nepaisydama įmonės darbo tvarkos taisyklių reikalavimų, nuteistoji nesudarė darbo sutarties nei su nuteistuoju, kuriam pavedė ir leido vykdyti statybos darbus, nei su nukentėjusiuoju, kuriam nuteistasis pavedė

atlikti daugiabučio namo fasado šiltinimo darbus, kuriuos pagal sutartį turėjo atlikti nuteistosios individuali įmonė. Aplinkybė, kad asmuo, kuris žuvo, nebuvo įdarbintas nuteistosios individualioje įmonėje, nepaneigia jos, kaip įmonės savininkės ir direktorės, atsakomybės, nes BK 176 straipsnis taikomas, kai darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimų pažeidimai buvo padaryti ir padarinių kilo darbo santykių ar pagal turinį jiems prilygstančių santykių srityje, įskaitant ir nelegalų darbą. Nuteistoji, kaip jos individualios įmonės įgaliotas asmuo dėl darbuotojų saugos ir sveikatos, pažeidė tiek bendro pobūdžio atitinkamus norminių aktų, skirtų darbuotojų saugai ir sveikatai, reikalavimus, susijusius su darbuotojų instruktavimu, mokymu, aprūpinimu saugos ir sveikatos priemonėmis, tiek darboviečių įrengimo reikalavimus, įskaitant darbovietes statybvietėse. Taigi teisėjų kolegija nusprendė, kad byloje pagal nustatytas faktines aplinkybes buvo padaryta pagrįsta ir motyvuota išvada, jog dėl tokios nuteistosios veikos nukentėjusysis, atlikdamas namo sienų šiltinimo darbus ir dirbdamas be saugos diržų ant paaukštinimo priemonės be apsauginių aptvarų, prarado pusiausvyrą ir nukrito iš 4–8 metrų aukščio ant grindinio, dėl to patyrė daugybinius sunkius sužalojimus ir išsivysčiusiems dėsningoms komplikacijoms mirė.

Dėl nuteistojo veikos kvalifikavimo ne pagal BK 176 straipsnio 1 dalį, o pagal BK 132 straipsnio 3 dalį kasacinis teismas nurodė, kad nuteistasis buvo gavęs įgaliojimą atstovauti nuteistosios individualiai įmonei ir sudaryti sutartis be pasirašymo teisės; naudodamasis šiais įgaliojimais jis pasirašė sutartį tarp nuteistosios individualios įmonės, atstovaujamos jo (nuteistojo), ir užsakovo, šia sutartimi įsipareigojo pagal tipinį projektą apšiltinti pastatą. Tačiau nuteistasis nebuvo įdarbintas nuteistosios individualioje įmonėje, jam nebuvo pavesta įgyvendinti darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimų įmonėje, atitinkamai jis nebuvo atestuotas pagal darbdaviui atstovaujančio asmens darbuotojų saugos ir sveikatos klausimais mokymo programą. Priešingai, byloje konstatuota, kad pagal įmonės dokumentus darbuotojų mokymo saugos ir sveikatos klausimais už darbuotojų saugos ir sveikatos organizavimą įmonėje, esamą ir galimą profesinę riziką, darbuotojų įdarbinimą buvo atsakinga bei privalėjo tuo rūpintis nuteistoji, kaip darbdavio įgaliotas asmuo saugos ir sveikatos klausimais; ji niekam kitam šios funkcijos oficialiai nebuvo pavedusi. Nuteistosios individualiai įmonei nesudarius darbo sutarties su nukentėjusiuoju, būtent nuteistasis, atlikdamas darbdavio atstovo pareigas, pavedė nukentėjusiajam atlikti daugiabučio namo fasado šiltinimo darbus ir leido dirbti darbo vietoje, įrengtoje aukštyje ir neaptvertoje apsauginėmis atramomis ar aptvarais, apsaugančiais darbuotojus ir daiktus nuo kritimo, nenaudojant saugos diržų ir netaikant kitų tvirtinimo metodų, taip pažeisdamas specialias taisykles, kurios taikomos darbovietės įrengimui statybvietėse. Dėl tokių nuteistojo veiksmų nukentėjusysis, atlikdamas namo sienų šiltinimo darbus ir dirbdamas be saugos diržų ant paaukštinimo priemonės be apsauginių aptvarų, prarado pusiausvyrą ir nukrito iš 4–8 metrų aukščio ant grindinio, dėl to patyrė daugybinius sunkius sužalojimus ir išsivysčiusiems dėsningoms komplikacijoms mirė.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija nuteistųjų gynėjų kasacinius skundus atmetė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. kovo 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-49-976/2024

BK 281 straipsnio 5 dalies taikymas

Dėl priežastinio ryšio, kai Kelių eismo taisykles pažeidė keli eismo dalyviai

Šioje byloje aktualu buvo nustatyti, ar vairuotojo padarytas KET pažeidimas sukėlė pėsčiojo, kuris taip pat pažeidė KET, žūtį. Kasaciniu skundu nuteistojo gynėjas prašė pripažinti nepagrįstu jo ginamojo nuteisimą pagal BK 281 straipsnio 5 dalį.

Išplėstinė septynių teisėjų kolegija nurodė, kad baudžiamoji atsakomybė pagal BK 281 straipsnį kyla tik už tuos KET pažeidimus, kurie susieti priežastiniu ryšiu su šiame straipsnyje nurodytais padariniais, ir nustacius vairuotojo neatsargią kaltę. Kai kelių transporto eismo saugumo ar transporto priemonių eksploatavimo taisykles pažeidžia keli eismo dalyviai, kaltininko (kaltininkų) veika yra priežastiniu ryšiu susijusi su kilusiais padariniais, jeigu nustatoma, kad analogiškoje situacijoje, jam (jiems) laikantis kelių transporto eismo saugumo ar transporto priemonių

eksploatavimo taisyklių, o kitam (kitiems) eismo dalyviui jas pažeidus, eismo įvykis, dėl kurio kilo BK 281 straipsnyje nurodyti padariniai, nebūtų įvykęs. Teismas privalo iširti kiekvieno eismo įvykio dalyvio padaryto KET pažeidimo galimą priežastinį ryšį su eismo įvykiu ir kilusiais padariniais. Priežastinio ryšio nustatymas paprastai apima būtinosios padarinių kilimo sąlygos ir priežastinio ryšio pobūdžio nustatymą.

Kasacinis teismas atkreipė dėmesį į tai, kad, vertinant transporto priemonę vairuojančio asmens veiksmus, negalima reikalauti, kad vairuotojas visada numatytų bet kokią netikėtai atsiradusią kliūtį. Net ir maksimaliai atsargus vairuotojas turi pagrįstą teisę tikėtis, jog kiti eismo dalyviai taip pat nepažeis eismo saugumo reikalavimų ir nekels pavojaus sau ir kitiems. Įvažiuodamas į šviesoforu reguliuojamą sankryžą, gyvenvietės zonoje elgdamasis pagal bendrąsias KET eismo dalyvių pareigas, vairuotojas privalo būti maksimaliai atsargus, neviršyti greičio, tačiau neprivalo papildomai sutelkti dėmesio į ties eismą draudžiančiu šviesoforo ženklu stovinčius, prie jo privažiuojančius eismo dalyvius ir įsitikinti, kad jie išties elgiasi pagal KET taisykles, nes eismą tiek saugiu, leidžiamu greičiu, tiek greičiu, viršijančiu saugų greitį, vairuotojui leidžia žalias šviesoforo signalas. Išplėstinė septynių teisėjų kolegija pažymėjo, kad ši taisyklė ypač atsargiai turėtų būti vertinama eismo situacijose, kai vairuotojas suvokia pavojingą nusikalstamos veikos pobūdį, taip pat tai, kad jo veikos pavojingi padariniai yra labai tikėtini ar net neišvengiami, ir nors tokių padarinių nesiekia ir jų nenori, bet neatsisako ir nekeičia savo pavojingo elgesio, visiškai nepaiso KET taisyklių reikalavimų gyvenvietėje, važiuoja neblavus, apsvaigęs nuo narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų, pasirenka toki nesaugų vairavimo būdą, kad praranda galimybę net stebėti reguliuojamos sankryžos aplinką. Tokiu atveju, kilus mirtiniams padariniams, atsižvelgiant į bylos aplinkybes, galima svarstyti dėl tokio vairuotojo atsakomybės pagal BK 129 straipsnį.

Kartu kasacinis teismas nurodė, kad byloje dėl transporto eismo saugumo svarbų vaidmenį atlieka specialios teismo techninių ekspertizių ekspertų, eismo įvykių specialistų, išvados, tačiau būtina laikytis tokių ekspertinio tyrimo išvadų vertinimo ypatumų, iš kurių šiai bylai reikšmingi yra šie: vertinant ekspertinio tyrimo išvadas būtina motyvuoti, kodėl jomis nėra vadovaujama ar kodėl įrodymais pripažįstamos kitos nei tyrimo išvadoje nustatytos aplinkybės; baudžiamosios bylos aplinkybių grindimas ekspertizės aktu (specialisto išvada), kuriame padarytos tikėtinos išvados, galimas, jei šios išvados gali būti patvirtintos ir kitais byloje esančiais įrodymais. Šioje byloje išplėstinė septynių teisėjų kolegija konstatavo, kad žemesnės instancijos teismų išvados dėl priežastinio ryšio nustatymo buvo sietos išimtinai tik su vairuotoju, vengiant analizuoti pėsčiojo neatsargius veiksmus, eismo režimą šviesoforu reguliuojamoje sankryžoje. Teismai, norėdami savo išvadas grįsti tikėtinomis sąlyginėmis ekspertinio tyrimo išvadomis, abejonių keliančias prielaidas ir aplinkybes turėjo iširti ir pagrįsti papildomais įrodymais, kurių byloje nėra. Taigi kasacinis teismas nusprendė, kad teismai patikimai nenustatė būtinos nustatyti priežastinio ryšio situacijos, kad vairuotojui buvo tikėtina, jog kliūtis kelyje bus sudaryta, jis tokią kliūtį turėjo galimybę pamatyti iš anksto ir į ją reagavo priešingai KET reikalavimams, vairuodamas turėjo bei galėjo pėsčiojo žūties išvengti. Išplėstinė septynių teisėjų kolegijos vertinimu, byloje nustatyti duomenys parodė, kad būtent pėsčiojo padaryti KET pažeidimai staiga įbėgant į sankryžą prieš artėjantį automobilį, taip sudarant netikėtą kliūtį, sukūrė vairuotojui netikėtą, pavojingą situaciją ir buvo esminė ir iki pat pavojingos veikos sukeltų padarinių kilimo veikianti sąlyga. Kasacinis teismas konstatavo, kad dėl neteisingai nustatyto būtinojo priežastinio ryšio apeliacinės instancijos teismas neteisingai suformulavo nuteistojo neatsargios kaltės, pasireiškiančios nusikalstamu nerūpestingumu, turinį, įtvirtindamas neteisingą prezumpciją, kad visais atvejais, kai gyvenvietėje vairuotojas viršija leistiną maksimalų greitį daugiau nei 60 km/h, jis savaime elgiasi nusikalstamai nerūpestingai, nes dėl to yra praradęs galimybę stabdyti ir kartu išvengti susidūrimo su galinčiu įbėgti į kelią pėsčiuoju, kuriam eismas draudžiamas; tokiu būdu jis atsakingas už bet kokius žalingus žmogaus sveikatai padarinius, tarp jų ir žmogaus žūtį.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, išplėstinė septynių teisėjų kolegija padarė išvadą, kad nuteistojo veikoje nebuvo BK 281 straipsnio 5 dalyje nurodyto nusikaltimo objektyviojo požymio – priežastinio ryšio tarp šio vairuotojo padaryto KET pažeidimo ir byloje nustatytų padarinių – pėsčiojo

žūties. Dėl to kasacinis teismas žemesnės instancijos teismų sprendimus panaikino ir baudžiamąją bylą automobilio vairuotojui nutraukė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. kovo 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-17-489/2024

BK 302 straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl dalyko

Apžvelgiamoje byloje asmuo, be kita ko, buvo kaltinamas tuo, kad, būdamas nukentėjusiojo namuose, siekdamas šio vardu paimti vartojimo kreditą, be nukentėjusiojo leidimo iš jo pinigines paėmė jo asmens tapatybės kortelę, padarė jos fotokopiją ir po to elektroninio ryšio priemonėmis perdavė kreditus teikiančiai finansų įmonei. Kasaciniu skundu prokuroras nesutiko su kaltinamojo išteisinimu pagal BK 302 straipsnio 1 dalį ir teigė, kad asmens tapatybės kortelės kopija gali būti laikoma BK 302 straipsnio 1 dalyje nustatyto nusikaltimo dalyku.

Išplėstinė septynių teisėjų kolegija nurodė, kad sprendžiant, ar kliento pateikta asmens identifikavimo kortelės fotokopija gali būti pripažinta tinkamu dokumentu, kad būtų patvirtinta asmens tapatybė nuotoliniu būdu sudarant su finansų įstaiga vartojimo kredito sandorį, aktualios šios Lietuvos Respublikos vartojimo kredito įstatymo bei Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymo nuostatos: vartojimo kredito sutartis gali būti sudaroma nuotoliniu būdu su vartojimo kredito gavėju, kuris nėra vartojimo kredito davėjas, į kurį jis kreipiasi dėl vartojimo kredito sutarties sudarymo, klientas, tik įstatymų nustatyta tvarka nustatytas to vartojimo kredito gavėjo tapatybę; finansų įstaigos turi pareigą prieš pradėdant dalykinius santykius imtis priemonių ir nustatyti bei patikrinti kliento ir naudos gavėjo tapatybę bet kuriuo iš baigtiniame sąraše nurodytų penkių tapatybės nustatymo būdų. Aptariamam atveju kliento tapatybė buvo nustatoma tokiu būdu – prieš pradėdant naudotis finansų įstaigos paslaugomis, į kliento mokėjimo sąskaitą iš jo vardu kitoje nustatytus reikalavimus atitinkančioje kredito įstaigoje turimos sąskaitos buvo atliekamas mokėjimo pavedimas. Kasacinis teismas pažymėjo, kad, tikrinant tapatybę šiuo būdu, taip pat privalomai turi būti pateikiama Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatyta tvarka patvirtinta popierinė tapatybės patvirtinančio dokumento kopija. Tapatybę patvirtinančio dokumento kopijos tvirtinimo ir pateikimo tvarką nustato Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba. Pagal šią tvarką dokumentą gali patvirtinti notaras, seniūnas ar Lietuvos Respublikos konsulinis pareigūnas. Tuo tarpu nė vienu iš penkių tapatybės nustatymo būdų tapatybė negali būti nustatoma iš kliento padarytos ir finansų įstaigai pateiktos tapatybės dokumento kopijos, nepatvirtintos nustatyta tvarka, ar dokumento nuotraukos, padarytos ne realiuoju vaizdo perdavimo metu. Išplėstinė septynių teisėjų kolegija nusprendė, kad šiuo atveju kaltinamojo pasidaryta nukentėjusiojo asmens tapatybės kortelės fotokopija, kurią jis pateikė finansų įstaigai kreditui gauti, nelaikytina dokumentu, atitinkančiu BK 302 straipsnyje nurodyto dokumento reikalavimus.

Atsižvelgdamas į išdėstytus argumentus, kasacinis teismas prokuroro kasacinį skundą atmetė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. kovo 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-76-511/2024

2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo laikymasis

BPK 20 straipsnio ir Lietuvos Respublikos žvalgybos įstatymo nuostatų laikymasis

Dėl žvalgybos ir kriminalinės žvalgybos skirtumo ir veiksmų atlikimo teisėtumo vertinimo

Kasaciniame skunde prokuroras teigė, kad apžvelgiamoje byloje apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai vadovavosi teismų praktikos išaiškinimais dėl Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymo nuostatų aiškinimo ir taikymo, nes byloje buvo taikomas Lietuvos Respublikos žvalgybos įstatymas, kuriuo siekiama apginti visiškai kitus teisinius gėrius, plačiąja prasme daug svarbesnius visos valstybės ir visuomenės mastu, nei ginami Lietuvos Respublikos kriminalinės

žvalgybos įstatymu. Kriminalinės žvalgybos įstatymas ir Žvalgybos įstatymas tiek pagal reguliavimo sritį, tiek pagal juose teisėsaugos institucijoms formuluojamus tikslus ir uždavinius skiriasi iš esmės. Šių įstatymų negalima nei tapatinti, nei gretinti, taip pat vadovautis taikant įstatymo analogiją.

Kasacinis teismas pirmiausia nurodė, kad žvalgybos ir kriminalinės žvalgybos subjektai veikia pagal skirtingus jų veiklą reglamentuojančius įstatymus. Žvalgybos veiklą, subjektų uždavinius, tikslus, teises ir pareigas nustato Žvalgybos įstatymas, o kriminalinės žvalgybos – Kriminalinės žvalgybos įstatymas. Antra, nors žvalgybą ir kriminalinę žvalgybą atliekančių subjektų tikslai, uždaviniai, veiklos sritys, teisės ir pareigos yra skirtingi, tačiau žvalgybos ir kriminalinės žvalgybos veiklos principai bei informacijos rinkimo būdai yra panašūs. Tiek žvalgyba, tiek kriminalinė žvalgyba yra grindžiamos ir žmogaus teisių bei laisvių užtikrinimo principu. Pagal abu įstatymus veikiantys subjektai gali atlikti slaptus veiksmus, tokius kaip elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos turinio, susirašinėjimo ir kitokio asmens susižinojimo stebėjimas ir fiksavimas; patekimas į asmens būstą, kitokias patalpas ar transporto priemones, jų apžiūra ir fiksavimas; dokumentų ar daiktų paėmimas ar slapta jų apžiūra ir fiksavimas bei kt. (čia veiksmai nurodyti taip, kaip jie įvardyti Žvalgybos įstatyme, tačiau tokie patys veiksmai, tik kitokiais pavadinimais, yra nurodyti ir Kriminalinės žvalgybos įstatyme). Trečia, tiek kriminalinės žvalgybos, tiek žvalgybos įstatymo tvarka taikant slaptus tyrimo veiksmus yra apribojama žmogaus teisė į privataus gyvenimo neliečiamumą. Taigi, nagrinėjant bylą, kurioje kaltinamojo kaltė, be kita ko, grindžiama ir slaptais tyrimo metodais gautais duomenimis, būtina spręsti, ar šie duomenys buvo gauti teisėtai, ar pagrįstai buvo ribojamos asmens konstitucinės teisės, ar buvo išlaikyta teisinga pusiausvyra tarp siekio išsamiai atskleisti nusikalstamas veikas ir žmogaus privataus gyvenimo neliečiamumo užtikrinimo.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad Kriminalinės žvalgybos įstatymas jo pagrindu atliekamus slaptus tyrimo veiksmus sieja su faktinių duomenų apie konkrečius šio įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 1 punkte nustatytus nusikaltimus turėjimu. Toks reguliavimas atitinka tiek Lietuvos Respublikos Konstitucijos, tiek Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos reikalavimą, kad slaptos informacijos apie rengiamą, daromą ar padarytą nusikalstamą veiką rinkimo priemonės, kuriomis įsiterpiama į žmogaus privatų gyvenimą, savaime nelaikytinos konstituciškai nepagrįstu žmogaus teisės į privatumą ribojimu, jeigu jos yra nustatytos įstatymu, kuris yra pakankamai aiškus. Šiuo aspektu Kriminalinės žvalgybos įstatymo aiškumas yra siejamas ir su jame nustatytomis konkrečiomis nusikalstamomis veikomis, kurios yra pakankamai sunkios, kad pateisintų viešąjį interesą įsiterpti į žmogaus privatų gyvenimą, ir toks reguliavimas nelaikomas konstituciškai nepagrįstu. Žvalgybos įstatymas jo pagrindu atliekamų slaptų veiksmų nesieja su jokia nusikalstama veika, tačiau žvalgybos metu gali būti gaunami duomenys apie rengiamą, daromą ar padarytą nusikalstamą veiką ar ją rengiančius, darančius ar padariusius asmenis. Taigi, teisėjų kolegijos vertinimu, šiuo atveju kyla klausimas, ar apie bet kokią nusikalstamą veiką žvalgybos metu gauta informacija gali būti panaudota kaip įrodymas baudžiamajame procese. Atsakydama į šį klausimą, teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad kai Žvalgybos įstatymo pagrindu atliekant slaptus veiksmus yra gaunami duomenys apie nusikalstamą veiką, tokia situacija yra panaši į baudžiamosiose bylose žinomą situaciją, kai, atliekant kriminalinės žvalgybos veiksmus ir kaip pagrindą jiems nurodžius vieną nusikalstamą veiką, pirminiai duomenys apie šios nusikalstamos veikos rengimą, darymą ar padarymą nepasitvirtina, tačiau nustatoma kitos nusikalstamos veikos požymių. Įstatymų pažeidimu paprastai nelaikytinos situacijos, kai atliekant kriminalinės žvalgybos veiksmus dėl galbūt daromų vienos rūšies nusikalstamų veikų atsiranda pagrindas manyti, kad gali būti daromi ir kitos rūšies ne mažiau pavojingi nusikaltimai, ir nusprendžiama atliekant operatyvinius veiksmus patikrinti ir naujai paaiškėjusią informaciją. Šiame kontekste kasacinis teismas pabrėžė, kad jeigu tokiose situacijose šios kitos nusikalstamos veikos pateko į kategoriją veikų, nurodytų Kriminalinės žvalgybos įstatymo nuostatose ir sudarančių pagrindą pagal įstatymą atlikti kriminalinės žvalgybos veiksmą, tai dėl jų gauta informacija gali būti kaip įrodymai naudojama ir kituose baudžiamuosiuose procesuose. Taigi, tuomet, kai, atliekant Žvalgybos įstatyme nurodytus veiksmus, gaunama informacija apie rengiamą, daromą ar padarytą nusikaltimą, tokia informacija gali būti panaudota kaip įrodymas baudžiamajame

procesu, jeigu informacija yra apie nusikaltimus, nurodytus Kriminalinės žvalgybos įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 1 punkte.

Kasacinio teismo vertinimu, tais atvejais, kai sprendžiama, ar pripažinti įrodymais Žvalgybos įstatyme nustatyta tvarka surinktus duomenis, teismas turi patikrinti: 1) ar buvo teisinis pagrindas vykdyti žvalgybos veiksmus; 2) ar žvalgybos veiksmų atlikimo metu nustatyta nusikalstama veika yra Kriminalinės žvalgybos įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 1 punkto sąraše; 3) ar tyrimo veiksmai atlikti nepažeidžiant Žvalgybos įstatyme nustatytos tvarkos; 4) ar duomenis, gautus atliekant žvalgybos tyrimą, patvirtina duomenys, gauti BPK nustatytais veiksmais.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija konstatavo, kad apžvelgiamoje byloje pirmosios instancijos teismas pagrįstai Žvalgybos įstatymo tvarka surinktus duomenis pripažino įrodymais ir jais vadovavosi. Pirmosios instancijos teismas patikrino žvalgybos veiksmų vykdymo teisinį pagrindą, nenustatė, kad tyrimo veiksmai pažeistų Žvalgybos įstatymą, motyvavo, kad Žvalgybos įstatymo tvarka surinktus duomenis patvirtina duomenys, surinkti BPK nustatytais veiksmais, o šioje byloje asmenims inkriminuotos nusikalstamos veikos yra Kriminalinės žvalgybos įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 1 punkto sąraše. O apeliacinės instancijos teismas padarė esminį BPK pažeidimą neteisingai aiškindamas BPK 20 straipsnio ir Žvalgybos įstatymo nuostatas, todėl padarė nepagrįstas išvadas ir priėmė neteisingą sprendimą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. kovo 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-31-654/2024

BPK 106 straipsnio 3 dalies nuostatų laikymasis

Dėl teismo pareigos išspręsti neaiškumus, kurie kyla apskaičiuojant atstovavimo išlaidas

Kasaciniame skunde išteisinotojo gynėjas, be kita ko, teigė, kad apeliacinės instancijos teismas, priimdamas išteisinamąjį nuosprendį, padarė esminį BPK 106 straipsnio 3 dalies pažeidimą, nes išteisintajam nepriteisė jo patirtų išlaidų advokato paslaugoms apmokėti atlyginimo.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad BPK 106 straipsnio 3 dalyje nurodyta, jog kai asmuo išteisinamas, teismas, priimdamas nuosprendį ar nutartį, priima sprendimą dėl asmens patirtų būtinų ir pagrįstų išlaidų advokato arba advokato padėjėjo, kuris dalyvavo byloje kaip šio asmens gynėjas, paslaugoms apmokėti, atsižvelgiant į bylos aplinkybes, atlyginimo iš valstybės lėšų teisės aktų nustatyta tvarka. Taigi, šioje specialiojoje normoje tiesiogiai įtvirtinta teisė gauti procese patirtų išlaidų advokato darbui apmokėti atlyginimą iš valstybės asmeniui, kuris yra išteisinamas. Šias nuostatas atitinka ir Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2022 m. balandžio 29 d. įsakymu Nr. 1R-184 patvirtintų Rekomendacijų dėl baudžiamosiose ir administracinių nusižengimų bylose atlygintinų išlaidų advokato ar advokato padėjėjo suteiktoms paslaugoms apmokėti nustatymo (toliau – Rekomendacijos) 2 punktas, kuriame įtvirtinta, kad išlaidos už advokato, kuris baudžiamojoje byloje dalyvavo kaip asmens gynėjas, suteiktas teisinės paslaugas atlyginamos, jeigu tas asmuo baudžiamojoje byloje išteisinamas. Apžvelgiamoje byloje asmuo pirmosios instancijos teismo nuosprendžiu buvo nuteistas, o apeliacinės instancijos teismo nuosprendžiu išteisintas, todėl šis teismas turėjo pareigą išsamiai pasisakyti išlaidų atlyginimo klausimu.

Apeliacinės instancijos teismas nepriteisė išteisintajam atstovavimo išlaidų atlyginimo motyvuodamas tuo, kad iš pateiktų dokumentų negali nustatyti šių išlaidų dydžio ir ar jos neviršija Rekomendacijose nurodyto priteistino maksimalaus atlygintinų išlaidų dydžio. Šiame kontekste kasacinis teismas pažymėjo, kad Rekomendacijų 8 punkte nurodyta, jog, siekiant pagal Rekomendacijų 4 punkte įtvirtintus kriterijus tinkamai nustatyti atlygintinų išlaidų dydį, bylą nagrinėjančio teismo prašymu teisinės paslaugas teikęs advokatas teismui turi pateikti detalizuotą pažymą, liudijančią suteiktų teisinių paslaugų apskaičiavimą. Apžvelgiamos bylos medžiagoje yra gynėjo pateikti dokumentai dėl teisinių paslaugų suteikimo išteisintajam, šių dokumentų turinys nėra detalus, tačiau apeliacinės instancijos teismas neprasė teisinės paslaugas išteisintajam teikusio gynėjo pateikti detalizuotą pažymą su paslaugų apskaičiavimu. Teisėjų kolegijos vertinimu, pagal pirmiau aptartą reglamentavimą, apeliacinės instancijos teismas, esant prašymui pagal pateiktus dokumentus

priteisti išteisintajam atstovavimo išlaidų atlyginimą ir nustatęs, kad yra neaiškumų dėl atstovavimo išlaidų apskaičiavimo, turėjo šį klausimą išspręsti nustatyta tvarka, tačiau to nepadarė.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismas padarė esminį BPK 106 straipsnio 3 dalies pažeidimą, nes pažeidė išteisintojo teisę į išlaidų advokato paslaugoms apmokėti atlyginimą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. kovo 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-47-648/2024

BPK 256 straipsnio 2 dalies nuostatų laikymasis

Dėl kaltinimo keitimo teismo iniciatyva

Apžvelgiamoje byloje nuteistoji kartu su gynėju kasaciniame skunde teigė, kad apeliacinės instancijos teismas, neatnaujinęs byloje įrodymų tyrimo, neinformavęs proceso dalyvių, skundžiamu nuosprendžiu pripažino ją kalta pagal naujos redakcijos BK 204 straipsnio 1 dalį, sunkinančią (griežtinančią) jos teisinę padėtį, palyginti su ta redakcija, kuri galiojo veikos padarymo metu.

Teisėjų kolegija nurodė, kad BPK 255 straipsnio 1 dalyje nustatyta, jog kaltinamasis negali būti nuteistas dėl nusikalstamos veikos, kuri buvo perkvalifikuota, arba dėl nusikalstamos veikos, kurios faktinės aplinkybės iš esmės skiriasi nuo kaltinamajame akte išdėstytųjų, jeigu apie tokią galimybę teisiamajame posėdyje jam iš anksto nebuvo pranešta. BPK 256 straipsnio 1 ir 2 dalyse nustatyta, kad prokuroras ir nukentėjęs turi teisę iki įrodymų tyrimo teisme pabaigos pateikti rašytinį prašymą pakeisti kaltinime nurodytos veikos faktines aplinkybes ar kvalifikavimą. Teismas, gavęs tokį prašymą, taip pat tais atvejais, kai yra pagrindas manyti, kad kaltinime nurodytos faktinės aplinkybės gali būti pakeistos ar nurodyta veika gali būti perkvalifikuota, apie šią galimybę nedelsdamas praneša nagrinėjimo teisme dalyviams. Nurodytu atveju teismas praneša kaltinamajam ir jo gynėjui apie teisę prašyti pertraukos pasirengti gynybai. Patenkinęs tokį prašymą, teismas nustato konkretų pertraukos laiką (BPK 256 straipsnio 3 dalis).

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad nusikalstamos veikos faktinių aplinkybių ir kvalifikavimo keitimą gali inicijuoti tiek prokuroras ir nukentėjęs, tiek ir pats teismas, o nustatyta kaltinimo keitimo tvarka užtikrina kaltinamojo teisę žinoti kaltinimo turinį ir jo galimybes įgyvendinti teisę į gynybą. Tais atvejais, kai teismas savo iniciatyva pakeičia kaltinime nurodytos veikos faktines aplinkybes arba jos kvalifikavimą neįspėjęs apie tai gynybos, teisės į gynybą suvaržymas paprastai konstatuojamas, kai yra pagrindas manyti, jog gynyba dėl pasikeitusių nusikalstamos veikos faktinių aplinkybių ar kvalifikavimo galėtų būti iš esmės kitokia.

Apžvelgiama baudžiamoji byla apeliacine tvarka buvo nagrinėjama ir pagal prokuroro apeliacinį skundą. Prokuroras apeliaciniu skundu neprašė keisti kaltinime nurodytos veikos kvalifikavimo. Naujoji BK 204 straipsnio 1 dalies redakcija įsigaliojo 2023 m. birželio 1 d., apeliacinės instancijos teismui išėjus į pasitarimų kambarį priimti sprendimo. Teismas tik nuosprendyje nurodė, kad kaltinime aprašytą veiką kvalifikuoja pagal naująją BK 204 straipsnio 1 dalies redakciją. Taigi, teismas iš tiesų proceso dalyviams iš anksto nepranešė apie tokią galimybę ir taip nesilaikė BPK 256 straipsnio 2 dalyje nustatytos tvarkos, tačiau, teisėjų kolegijos vertinimu, šiuo atveju tai nelaikytina esminiu BPK pažeidimu. Šiame kontekste teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad naujoji BK 204 straipsnio 1 dalies redakcija pasirinkta atsižvelgiant į tai, kad sankcijoje yra nustatytos alternatyvios bausmės, tarp jų ir viešųjų darbų bausmė, dėl to naujasis įstatymas nuteistajai laikytinas švelnesniu. Tai, kaip pažymėjo kasacinis teismas, rodo, kad kaltinimo keitimas šioje byloje nebuvo susijęs nei su jo apimties padidėjimu, nei su naujų esminių aplinkybių inkriminavimu, taigi neturėjo realios įtakos pasirinktai gynybos taktikai.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija konstatavo, kad nėra pagrindo daryti išvadą, jog byla nagrinėjant apeliacine tvarka buvo pažeista kaltinimo keitimo tvarka (BPK 256 straipsnis) ar kitaip suvaržyta nuteistosios teisė į gynybą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. kovo 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-39-628/2024

III. CIVILINĖS BYLOS

Darbo teisė

Dėl neteisėtai iš darbo atleistam darbuotojui mokėtinų išmokų įskaitymo

Ieškovas prašė teismo pripažinti jo atleidimą iš darbo šalių susitarimu neteisėtu ir gražinti jį į eitas pareigas bei priteisti jam iš atsakovės (buvusios darbdavės) vidutinį darbo užmokestį už priverstinės pravaikštos laiką nuo atleidimo iš darbo dienos iki teismo sprendimo įvykdymo, taip pat 3000 Eur neturtinei žalai atlyginti.

Pirmosios instancijos teismas pripažino, kad darbo sutartis su ieškovu buvo nutraukta neteisėtai, tačiau nustatė, kad gražinti ieškovą į darbą nėra tikslinga, todėl taikė DK 218 straipsnio 4 dalyje nustatytus padarinius – priteisė ieškovui iš atsakovės vidutinį darbo užmokestį už priverstinės pravaikštos laiką. Pagal šią nuostatą priklausančios 2 mėnesių vidutinio darbo užmokesčio dydžio kompensacijos ieškovui teismas nepriteisė, kadangi atsakovė, atleisdama jį iš darbo DK 54 straipsnio pagrindu, sumokėjo ieškovui tos pačios rūšies išmoką – 6 mėnesių vidutinio darbo užmokesčio dydžio kompensaciją.

Apeliacinės instancijos teismas pirmosios instancijos teismo sprendimą pakeitė ir ieškovui iš atsakovės priteisė 2 mėnesių vidutinio darbo užmokesčio dydžio kompensaciją už jo negražinimą į darbą.

Kasacinis teismas konstatavo, kad DK 218 straipsnio 4 dalyje įtvirtintos išmokos dydžio nustatymas ir priteisimas, neatsižvelgiant į kompensacijos forma neteisėtai šalių susitarimu atleistam darbuotojui jau išmokėtas lėšas, kurios viršija įstatyme nustatytą dydį, neatitiktų DK 218 straipsnio 4 dalyje nustatyto pažeistų darbo teisių gynimo būdo tikslų, nes reikėtų, kad kompensuojama yra didesniu mastu, nei nurodyta įstatyme. Įvertinus aplinkybę, kad ieškovui buvo sumokėta 6 mėnesių vidutinio darbo užmokesčių dydžio kompensacija, kasacinio teismo nurodyta, kad nagrinėjamu atveju teismas neturėjo priteisti ieškovui 2 mėnesių vidutinio darbo užmokesčio dydžio kompensacijos, o turėjo spręsti dėl įskaitymo jau sumokėtos likusios 4 mėnesių vidutinio darbo užmokesčio dydžio kompensacijos dalies į ieškovui mokėtiną vidutinį darbo užmokestį už priverstinės pravaikštos laiką.

Kasacinis teismas pakeitė pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų dalis, ieškovui sumokėtą 2 mėnesių vidutinių darbo užmokesčių dydžio išėtinę išmoką pripažindamas kompensacija pagal DK 218 straipsnio 4 dalį ir pakartotinai jos nepriteisdamas, o sumokėtą 4 mėnesių vidutinių darbo užmokesčių dydžio išėtinę išmoką įskaitydamas į vidutinį darbo užmokestį už priverstinės pravaikštos laiką nuo atleidimo iš darbo dienos iki teismo sprendimo priėmimo dienos. Atsižvelgdamas į tai, kad atsakovė įvykdė šias sprendimų dalis, kasacinis teismas perdavė klausimą dėl sprendimo įvykdymo atgręžimo spręsti apeliacinės instancijos teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. kovo 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-68-378/2024

Dėl kolektyvinės sutarties sąlygų aiškinimo

Ieškovė viešoji įstaiga Vilniaus universiteto ligoninės Santaros klinikos (toliau – Klinikos) prašė pripažinti, kad jos generalinio direktoriaus 2022 m. balandžio 1 d. įsakymu Nr. V-283 priimtas darbo apmokėjimo tvarkos aprašas yra teisėtas derinimo tvarkos laikymosi aspektu ir turinio prasme.

Lietuvos nacionalinės sveikatos sistemos šakos kolektyvinėje sutartyje buvo nustatyta darbuotojų darbo užmokesčio apskaičiavimo formulė ir įstaigų pareiga patvirtinti naują darbuotojų darbo užmokesčio nustatymo tvarką. Santaros klinikų profesinės sąjungos atsisakė suderinti naująją įstaigos darbo apmokėjimo tvarką – nesutiko su apraše nustatyta darbo užmokesčio apskaičiavimo formule, kuri atitinka sutartąją šakos kolektyvinėje sutartyje, tačiau nustato lėtesnį nei galiojant ankstesniam aprašui darbo užmokesčio didėjimą. Klinikų generalinis direktorius įsakymu patvirtino naują darbo apmokėjimo tvarkos aprašą be profsąjungų sutikimo.

Kasacinis teismas nurodė, kad suderinimo termino lingvistinė reikšmė kaip „sutikimo gavimo“, „susitarimo“ nėra universali ir priklauso nuo teisinių santykių, kuriuose šis terminas yra

vartojamas, pobūdžio. Kolektyvinės sutarties sąlyga dėl darbo apmokėjimo tvarkos suderinimo turėjo būti aiškinama atsižvelgiant į kolektyvinės sutarties, kaip darbo teisės instituto, prigimtį ir teisinę reikšmę. Kolektyvinė sutartis – tai darbdavių ir darbuotojų (jų organizacijų, atstovų) po kolektyvinių derybų savanoriškai sudarytas susitarimas, kurio tikslas – suderinti ir įgyvendinti socialinių partnerių interesus; be kita ko, kolektyvine sutartimi gali būti nustatyta darbo užmokesčio nustatymo tvarka; pasirašyta kolektyvinė sutartis tampa privalomai vykdytina jos šalims; nė viena sutarties šalis neturi teisės vienašališkai keisti sutarties sąlygų ar atsisakyti jas vykdyti.

Kasacinis teismas išaiškino, kad pagal galiojantį teisinį reguliavimą profesinė sąjunga gali dalyvauti nustatant darbovietės darbo apmokėjimo sistemą dviem skirtingais būdais: pirma, ji gali derėtis su darbdaviu kolektyvinėse derybose, susitarti dėl darbo apmokėjimo sistemos kolektyvinėje sutartyje ir reikalauti, kad darbdavys susitarimą vykdytų; antra, profesinė sąjunga gali būti informavimo ir konsultavimosi procedūros dalyve – tokiu atveju darbdavys nustato darbo užmokesčio sistemą išklauses profesinės sąjungos ir įvertinęs jos poziciją, tačiau neprivalo tenkinti jos reikalavimų.

Bylą nagrinėję teismai teisingai nusprendė, kad ginčo kolektyvinės sutarties nuostata „darbo apmokėjimo tvarkos aprašas turi būti suderintas, be kita ko, su įstaigoje veikiančia profesine sąjunga“ reiškia, jog kolektyvinėje sutartyje buvo susitarta ne dėl privalomo profesinės sąjungos sutikimo gavimo, o dėl informavimo ir konsultavimosi pareigos.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo sprendimą paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. kovo 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-66-469/2024

Dėl ilgalaikio darbo išmokos permokos grąžinimo

Ieškovė (buvusi darbdavė) ieškiniu prašė priteisti iš atsakovo (buvusio savo darbuotojo) pastarajam „Sodros“ sumokėtą ilgalaikio darbo išmokos permoką. Atsakovas buvo atleistas iš darbo DK 57 straipsnio pagrindu ir dėl to „Sodra“ išmokėjo jam minėtą išmoką. Įsiteisėjusiu teismo sprendimu pripažinus atsakovo atleidimą iš darbo neteisėtu, „Sodrai“ pareikalavus, ieškovė grąžino ilgalaikio darbo išmokos permoką. Atsakovui atsisakant grąžinti permoką atitinkančią sumą, ieškovė tvirtino esant atsakovo nepagrįstą praturtėjimą.

Bylą nagrinėję teismai ieškinį patenkino.

Kasacinis teismas nurodė, kad asmeniui ilgalaikio darbo išmoka priklauso atleidimo iš darbo DK 57 straipsnio pagrindu. Pripažinus atleidimą iš darbo pagal DK 57 straipsnį neteisėtu ir pakeitus darbo sutarties nutraukimo pagrindą, ilgalaikio darbo išmokos gavimo pagrindas išnyksta. Kadangi įstatymas įtvirtina, kad šią atleistam iš darbo darbuotojui išmokėtą išmoką, išnykus jos išmokėjimo pagrindui, „Sodrai“ grąžinti privalo darbdavys, tai darbdavys, įvykdęs šią įstatymu jam nustatytą prievolę, įgyja teisę, kad jam šią išmoką grąžintų ją gavęs asmuo pagal CK 6.237 straipsnį kaip be pagrindo įgytą turtą.

Kasacinis teismas taip pat konstatavo, kad, atsižvelgiant į tai, jog ilgalaikio darbo išmoka mokama iš Ilgalaikio darbo išmokų fondo lėšų dėl atleidimo iš darbo DK 57 straipsnio pagrindu ir yra papildoma finansinė garantija atleistam darbuotojui, o darbo užmokestį moka darbdavys už atliekamą pagal darbo sutartį darbą, ilgalaikio darbo išmoka negali būti prilyginama darbo užmokesčiui. Dėl to nagrinėjamu atveju netaikytinas CK 6.241 straipsnio 1 dalies 4 punkte įtvirtintas ribojimas išreikalauti be pagrindo įgytą turtą.

Remiantis nurodytais argumentais, teismų procesiniai sprendimai kasacinio teismo palikti nepakeisti.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. kovo 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-90-684/2024

Prievolių teisė

Dėl kompensuojamųjų ikiteisminių palūkanų

Ieškovė prašė teismo priteisti iš atsakovės delspinigius bei 8 proc. dydžio metines palūkanas už priteistą sumą nuo bylos iškėlimo teisme dienos iki teismo sprendimo visiško įvykdymo.

Byloje nustatyta, kad bylos šalys buvo sudariusios jungtinės veiklos sutartį geležinkelio ruožo rekonstrukcijos projektui vykdyti. Šalys kitoje sutartyje nustatė atsiskaitymo už atliktus darbus tvarką, be kita ko, susitarė dėl 0,1 proc. dydžio palūkanų, skaičiuojamų nuo neišmokėtos kitoms partnerėms sumos už kiekvieną delsimo dieną. Ieškovė (rangovė) atliko darbus, užsakovė pervedė pinigus už atliktus darbus atsakovei (atsakingajai partnerei), kuri pagal sutartį turėjo atsiskaityti su ieškove, tačiau to nepadarė. Ieškovei kitoje byloje už sutarties pažeidimą teismo sprendimu buvo priteistas iš atsakovės nuostolių atlyginimas negautų pajamų forma ir 8 proc. dydžio metinės palūkanos už priteistą sumą nuo bylos iškėlimo teisme iki teismo sprendimo visiško įvykdymo.

Bylą nagrinėję teismai ieškinį atmetė.

Kasacinis teismas nurodė, kad, atsakingajai partnerei nepervedus rangovei atlyginimo už atliktus darbus, rangovė pasirinko savo teisių gynybos būdą – pareiškė ieškinį kitoje byloje, prašydama nuostolių atlyginimo ir įstatyme nustatyto dydžio procesinių palūkanų. Teismas kitoje byloje priteisė rangovei iš atsakingosios partnerės dalį prašyto nuostolių atlyginimo, taip pat Lietuvos Respublikos mokėjimų, atliekamų pagal komercinės sutartis, vėlavimo prevencijos įstatymo 2 straipsnio 5 dalyje nustatyto dydžio procesines palūkanas. Nors, pagal kasacinio teismo formuojamą praktiką, kilus ginčui taikomos šalių sutartyje, o ne įstatyme nustatyto dydžio kompensuojamosios palūkanos, tačiau ginčas dėl procesinių palūkanų jau yra išspręstas kitoje byloje – iki visiško teismo sprendimo įvykdymo ieškovei priteistos iš atsakovės įstatyme nustatyto dydžio procesinės palūkanos. Dėl to pakartotinai ieškovės reikalavimas priteisti iš atsakovės procesines palūkanas, pareikštas jau kitu pagrindu – pagal šalių sudarytą sutartį, šioje byloje nebegali būti tenkinamas.

Ikiteisminės kompensuojamosios palūkanos skaičiuojamos iki bylos, kurioje ieškovei iš atsakovės priteistas nuostolių atlyginimas, iškėlimo dienos. Tuo metu ieškovė dar neturėjo teisės reikalauti, kad atsakovė įvykdytų sutartį, taip pat jos atsakomybės už sutarties nevykdymą – ikiteisminių kompensuojamųjų palūkanų pagal sutartį. Iki bylos teisme iškėlimo dienos ieškovė nuostolių, kurie turėtų būti jai kompensuojami ikiteisminėmis kompensuojamosiomis palūkanomis, dar nebuvo patyrusi, todėl ieškovės reikalavimas priteisti jas iš atsakovės atmestas pagrįstai.

Kasacinis teismas konstatavo, kad teismai, nustatę, jog šalys buvo susitarusios dėl delspinigių mokėjimo pažeidus sutartį, netinkamai aiškino šalių susitarimą, kuriame iš tikrųjų buvo nustatytas ikiteisminių ir procesinių kompensuojamųjų palūkanų mokėjimas. Nepaisant to, pripažinęs, kad apeliacinės instancijos teismas, atmesdamas ieškinio reikalavimus, priėmė iš esmės teisingą nutartį, paliko ją nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. kovo 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-79-313/2024

Dėl procesinių palūkanų dydžio

Ieškovė kreipėsi į teismą su ieškiniu, kuriame prašė priteisti iš atsakovės skolą ir 0,1 proc. dydžio procesines palūkanas nuo priteistos sumos už kiekvieną dieną nuo bylos iškėlimo teisme iki teismo sprendimo visiško įvykdymo.

Bylą nagrinėję teismai, ieškinį tenkindami iš dalies, atsisakė priteisti 0,1 proc. dydžio procesines palūkanas ir taikė įstatyme įtvirtintą 6 proc. metinių palūkanų dydį.

Kasacinis teismas nurodė, kad, pagal CK įtvirtintą teisinį reguliavimą, tiek kompensuojamosios, tiek ir procesinės palūkanos gali būti nustatomos šalių susitarimu, jo nesant – pagal įstatymą (CK 6.37 straipsnio 2 dalis, 6.210 straipsnis).

Pažodinis (taikant teksto lingvistinį aiškinimą) šalių susitarimo nuostatos, pagal kurią, jei atsakovė iš užsakovės gautas lėšas uždelsia paskirstyti (išmokėti) partnerėms per dvi darbo dienas

nuo jų pervedimo dienos, ji privalo mokėti kiekvienai partnerei atskirai po 0,1 proc. dydžio palūkanas nuo laiku nesumokėtos sumos už kiekvieną uždelstą dieną, aiškinimas suponuoja išvadą, jog šalys buvo susitarusios, kad 0,1 proc. dydžio palūkanos nuo laiku nesumokėtos sumos už kiekvieną uždelstą dieną bus skaičiuojamos iki visiško prievolės įvykdymo. Tai reiškia, kad šalys susitarė ir dėl procesinių palūkanų skaičiavimo.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad priteisdamas šalių sutartas procesines palūkanas, kurios yra didesnės negu įstatyme nurodytos, teismas turi įvertinti, be kita ko, ar šalių sutartas procesinių palūkanų dydis neprieštarauja sąžiningumo bei protingumo principams, ir išspręsti jų dydžio (ne)mažinimo klausimą.

Atsižvelgdamas į tai, kad apeliacinės instancijos teismas šio klausimo nespėdė, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nutarties dalį dėl procesinių palūkanų priteisimo panaikino ir grąžino šį klausimą apeliacinės instancijos teismui nagrinėti iš naujo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. kovo 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-95-403/2024

Sutarčių teisė

Dėl įpareigojimo perduoti savivaldybei inžinerinius vandentiekio ir nuotekų tinklus

Ieškovas prašė įpareigoti atsakovus atlikti veiksmus, susijusius su inžineriniais vandentiekio ir nuotekų tinklais gyvenamajame name, kuriame ieškovas iš atsakovų įsigijo butą.

Ieškovas su atsakovais sudarė nekilnojamojo turto pirkimo–pardavimo sutartį (toliau – Sutartis), kuria ieškovas įsigijo butą, esantį nebaigtame statyti name, kurio statytojai yra atsakovai. Ieškovas byloje siekė įrodyti, kad atsakovai neįvykdė Sutartimi prisiimtų įsipareigojimų, t. y. savo lėšomis nepridavė, neįregistravo ir neperdavė Vilniaus miesto savivaldybei inžinerinių vandentiekio ir nuotekų tinklų, taip pat nepateikė pažymos, patvirtinančios, kad gyvenamasis namas yra prijungtas prie vandentiekio ir nuotekų tinklų pagal projektą ir techninių sąlygų reikalavimus.

Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį atmetė.

Kasacinis teismas nurodė, kad asmeniui privačios nuosavybės teise priklausanti geriamojo vandens tiekimo ir (arba) nuotekų tvarkymo, paviršinių nuotekų tvarkymo infrastruktūra viešojo vandens tiekėjo, regioninio viešojo vandens tiekėjo ar paviršinių nuotekų tvarkytojo nuosavybėn perduodama tik esant įstatymo nustatytoms būtinoms sąlygoms, užtikrinant teisingą atlyginimą už nuosavybės perleidimą, išskyrus atvejį, kai savininkas sutinka perleisti nuosavybę neatlygintinai.

Kasacinis teismas sutiko su apeliacinės instancijos teismo išvada, jog Sutartyje šalys eksplicitiškai nesusitarė (atsakovai neįsipareigojo) dėl geriamojo vandens tiekimo ir (arba) nuotekų tvarkymo, paviršinių nuotekų tvarkymo infrastruktūrų pridavimo, įregistravimo ir perdavimo Vilniaus miesto savivaldybei. Tačiau kasacinis teismas nurodė, kad teismai nenustatė teisingam ginčo išsprendimui būtinų esminių aplinkybių. Tik nustačius geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros dalį (dalis), dėl kurios (kurių) kilo ginčas, jos (jų) savininką (savininkus) bei įvertinus imperatyviasias teisės normas, reglamentuojančias vandens tiekimo ir (arba) nuotekų tvarkymo, paviršinių nuotekų tvarkymo infrastruktūrų perdavimą viešojo vandens tiekėjo, regioninio viešojo vandens tiekėjo ar paviršinių nuotekų tvarkytojo nuosavybėn, gali būti sprendžiama dėl su šiomis infrastruktūromis (jų dalimis) susijusių atsakovų pareigų.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas perdavė bylą iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. kovo 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-30-403/2024

Statybų teisė

Dėl statybos leidimo panaikinimo ir statybos padarinių pašalinimo

Ieškovė ir trečiasis asmuo (gretimų žemės sklypų savininkai) prašė panaikinti atsakovės Vilniaus miesto savivaldybės administracijos išduotą statybos leidimą atsakovui (statytojui) ir įpareigoti atsakovą pašalinti jau atliktus statybos darbus.

Pirmosios instancijos teismas ieškovės ir trečiojo asmens ieškinius atmetė, apeliacinės instancijos teismas priėmė naują sprendimą – ieškovės ieškinį patenkino, kitą sprendimo dalį dėl trečiojo asmens ieškinių atmetimo paliko nepakeistą.

Kasacinis teismas sutiko su apeliacinės instancijos teismo išvada, jog statybos leidimas buvo išduotas neteisėtai – nesant ieškovės, kaip gretimų žemės sklypo savininkės, sutikimo, kuris pagal Lietuvos Respublikos statybos įstatymo 27 straipsnio 5 dalies 6 punktą bei statybos techninio reglamento STR 1.05.01:2017 7 priedo 4, 8 punktus buvo privalomas.

Kasacinio teismo nurodyta, kad byloje nebuvo ginčo, jog ieškovė davė sutikimą statyti priestatus ir rekonstruoti esamus statinius mažesniais negu norminiai atstumais. Byloje kilo ginčas tik dėl šio sutikimo apimties.

Kasacinis teismas išaiškino, kad rašytinis gretimų žemės sklypo savininko sutikimas vykdyti statybos (rekonstrukcijos) darbus traktuotinas kaip vienašalis sandoris, įpareigojantis jį sudariusį asmenį. Kitaip tariant, rašytinį sutikimą davusiam asmeniui atsiranda pareiga netrukdyti įgyvendinti tų teisių, kurias rašytiniu sutikimu jis suteikė šio sutikimo adresatui, o šis įgyja teisę nekliudomai įgyvendinti rašytiniu sutikimu suteiktą teisę (CK 1.63 straipsnio 3, 4 dalys). Sutikimas vykdyti statybos darbus neabejotinai turi vienokios ar kitokios įtakos rašytinį sutikimą duodančio asmens teisėms ar interesams, todėl tam, kad sutikimą duodantis asmuo galėtų įvertinti statybos darbus inicijuojančio asmens būsimų veiksmų poveikį jo teisėms ir interesams, galimas statytojas turi savo ketinimus jam atskleisti, pateikdamas išsamią informaciją, reikšmingą asmens tikrajai valiai, išreiškiamai duodamu sutikimu, susiformuoti.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad, nustatant reikšmingas aplinkybes dėl rašytiniame sutikime išreikštos jį davusio asmens valios, svarbu atsižvelgti į tai, jog šis sutikimas yra vienašalis sandoris. Dėl šios priežasties sutikime išreikštos jį davusio asmens valios turiniui nustatyti sutarčių aiškinimo taisyklės (CK 6.193 straipsnis) taikytinos ne visa apimtimi, o tik tiek, kiek tai neprieštarauja rašytinio sutikimo, kaip vienašalio sandorio, esmei. Kilus ginčui dėl sutikime išreikštos valios turinio, šis turi būti nustatomas remiantis ne vien pažodiniu sutikimo teksto aiškinimu, tačiau būtina aiškintis tikruosius jį davusio asmens ketinimus, atsižvelgti į sutikimo davimo ir kitas teisiškai reikšmingas aplinkybes; nustatant tikruosius asmens ketinimus esminę reikšmę turi informacija, kurią prieš sutikimo davimą galimas statytojas suteikė sutikimą išdavusiam asmeniui; sutikimą davusio asmens tikrųjų ketinimų negalint nustatyti, aptariamasis sandoris turi būti aiškinamas atsižvelgiant į tai, kokią prasmę jam tokiomis pat aplinkybėmis būtų suteikęs analogiškas jį sudariusiajam protingas asmuo; ir kt.

Kasacinis teismas pabrėžė, kad ir aiškinant vienašalį sandorį tikrųjų jį sudariusio asmens ketinimų nustatymo principas nėra mažiau patikimas, nei kiti sutarčių aiškinimo metodai, nes ir aiškinant vienašalį sandorį nustatoma būtent jo sudarymo metu egzistavusi (o ne nagrinėjant bylą ar dar kažkada buvusi, kaip teigta kasaciniame skunde) jį sudariusio asmens valia.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino tik tą apeliacinės instancijos teismo sprendimo dalį, kuria atsakovas įpareigotas savo lėšomis pašalinti statybos padarinius, šią bylos dalį perduodamas iš naujo nagrinėti nurodytam teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. kovo 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-69-1075/2024

Civilinio proceso teisė

Dėl pareiškimo dėl darbo ginčų komisijos paskirtos baudos už sprendimo nevykdymą teisingumo

Darbdavė kreipėsi į teismą, skųsdama darbo ginčų komisijos sprendimą, kuriuo jai paskirta bauda už šios komisijos sprendimo patvirtinti darbdavės ir darbuotojo taikos sutartį dėl darbo ginčo išsprendimo nevykdymą.

Vilniaus miesto apylinkės teismas atsisakė priimti darbdavės pareiškimą kaip jam neteisingą ir nurodė kreiptis į tą teismą, kuris priskirtas atsakovo (darbuotojo) gyvenamosios vietos teritorijai.

Kasacinis teismas nurodė, kad individualus darbo ginčas dėl teisės ir ginčas (plačiaja prasme) dėl sprendimo, priimto išnagrinėjus darbo ginčą dėl teisės, nevykdymo pasekmių taikymo – baudos darbdaviui skyrimo – skiriasi. Ginčas dėl baudos nėra savarankiškas darbo ginčas. Baudos skyrimo klausimas yra susijęs ne su darbdavio iš darbo santykių kylančių pareigų pažeidimu, bet su darbo ginčą išnagrinėjusio organo priimto sprendimo nevykdymu (netinkamu vykdymu). Darbo ginčų komisijos sprendimas, kuriuo išspręstas klausimas dėl baudos paskyrimo, gali būti skundžiamas teismui ir peržiūrimas, įvertinama, ar jis pagrįstas.

Kasacinis teismas konstatavo, kad, siekiant apskūsti darbo ginčų komisijos sprendimą, kuriuo pagal darbuotojo pateiktą prašymą išspręstas klausimas dėl baudos darbdaviui skyrimo, teismui teikiamas ne ieškinys, o pareiškimas. Taigi ieškinio teisingumo taisyklės netaikomos, o tokio pareiškimo teritorinis teisingumas teisės normose nereguluotas. Nesant panašius santykius reglamentuojančio įstatymo, pareiškimo teismui teritorinis teisingumas turi būti nustatomas vadovaujantis bendraisiais teisės principais (teisės analogija), taikant teritorinį kriterijų. Pareiškimas yra teisingas tam teismui, kurio veiklos teritorijoje veikia šis sprendimą priėmusi darbo ginčų komisija. Jei teismas nustato, kad sprendimą priėmusi darbo ginčų komisija veikia jo veiklos teritorijoje, pareiškimas yra teisingas šiam teismui.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino teismų nutartis, kuriomis atsisakyta priimti darbdavės pareiškimą, ir jo priėmimo klausimą perdavė iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. kovo 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-32-701/2024

Viešieji pirkimai

Dėl ginčų, kylančių iš viešųjų pirkimų pagrindu sudarytų sutarčių, arbitruotinum

Suinteresuoti asmenys (ieškovės arbitražo byloje) kreipėsi į Vilniaus komercinio arbitražo teismą (toliau – Arbitražo teismas) dėl viešųjų pirkimų pagrindu sudarytų rangos sutarčių kainų ir įvykdymo terminų pakeitimo. Pareiškėjos (atsakovės arbitražo byloje) prašymu Arbitražo teismas priėmė dalinį sprendimą dėl jurisdikcijos arbitražo byloje, kuriame nusprendė, kad jis turi kompetenciją nagrinėti šią bylą iš esmės. Pareiškėja dėl šio Arbitražo teismo dalinio sprendimo panaikinimo Lietuvos apeliaciniam teismui pateikė skundą, tačiau šis buvo atmestas.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad nuo 2012 m. birželio 30 d. įsigaliojusios redakcijos Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo 3 straipsnio 11 dalyje, kitaip nei iki tol galiojusioje įstatymo redakcijoje, ginčai, kylantys iš sutarčių, sudarytų viešųjų pirkimų pagrindu, *expressis verbis* (aiškiais žodžiais, tiesiogiai) priskirti komercinių (t. y. pagal bendrąją taisyklę arbitruotinių) ginčų kategorijai. Be to, naujos redakcijos Komercinio arbitražo įstatymo 12 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, jog visi ginčai gali būti sprendžiami arbitraže, išskyrus šiame straipsnyje nustatytas išimtis. Ginčai, kylantys iš viešųjų pirkimų pagrindu sudarytų sutarčių, į šio straipsnio 2 dalyje įtvirtintą objektinių aspektu nearbitruotinių ginčų sąrašą neįtraukti. Taigi, iki šių įstatymo pakeitimų suformuota Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika nagrinėjamoje byloje gali būti vadovaujama tik tiek, kiek ji vis dar atitinka šiuo metu iš esmės pasikeitusį teisinį reguliavimą.

Įstatymų leidėjui naujos redakcijos Komercinio arbitražo įstatyme aiškiai išreiškus valią dėl ginčų, kylančių iš sutarčių, sudarytų viešųjų pirkimų pagrindu, arbitruotinumą, nėra teisinio pagrindo iš tokių sutarčių kylančius ginčus pripažinti nearbitruotiniais vien dėl to, kad jie pagal savo pobūdį yra susiję su imperatyviųjų teisės normų taikymu ir poreikiu ginti viešąjį interesą, ar dėl to, kad egzistuoja rizika, jog imperatyviosios teisės normos arbitražo teismo bus pritaikytos netinkamai, o arbitražo procese, atsižvelgiant į jo ypatumus, pareiškėjos vertinimu, nėra sukurti pakankami viešojo intereso apsaugos mechanizmai. Imperatyviosios viešųjų pirkimų teisės normos tiekėją ir perkančiąją organizaciją visais atvejais saisto ir po viešojo pirkimo sutarties sudarymo, todėl toks aiškinimas iš esmės paneigtų įstatymų leidėjo valią leisti iš viešųjų pirkimų sutarčių kylančius ginčus nagrinėti arbitraže.

Kasacinis teismas taip pat pažymėjo, kad rangos sutarties kainos apskaičiavimas (perskaičiavimas) pagal pačioje sutartyje nustatytas kainodaros taisykles kvalifikuotinas kaip sutarties vykdymas, o ne sutarties sąlygų (kainos) keitimas. Susitarimai, kuriais buvo pakeista rangos sutarčių kainodara, yra galiojantys, jų atitiktis Lietuvos Respublikos pirkimų, atliekamų vandentvarkos, energetikos, transporto ar pašto paslaugų srities perkančiųjų subjektų įstatymo 97 straipsnyje įtvirtintiems reikalavimams byloje neginčijama.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis Lietuvos apeliacinio teismo nutartį paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. kovo 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-88-823/2024

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

Gynėjų g. 6, 01109 Vilnius

Tel. + 370 5 2 616 466

Faks. + 370 5 261 6813

El. paštas: lat@teismas.lt

www.lat.lt